

Πλάτων: Χαρμίδης

Πλάτων: *Χαρμίδης* (εισαγωγή, μτφρ., σημειώσεις Ν. Μ. Σκουτερόπουλος). Αθήνα: Εκκρεμές 2014, 128 σ., 14 €.

Κρίνει ο Νίκος Χαραλαμπόπουλος (Πανεπιστήμιο Πατρών)

ncharalabopoulos@upatras.gr

Μετά τον *Ιωνα* ο *Χαρμίδης* είναι ο δεύτερος πλατωνικός διάλογος τον οποίον η μεταφραστική γραφίδα του Ν. Μ. Σκουτερόπουλου συστήνει στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, ομοίως εντεταγμένον ως αρτιφανές μέλος της χορείας κλασσικών φιλοσοφικών κειμένων στη σειρά των «Ευμενών Ελέγχων» από τις εκδόσεις του *Εκκρεμούς*. Το γεγονός αποκτά οιονεί συμβολική σημασία επειδή αυτός ο δεύτερος πλοῦς σε πλατωνικά ὕδατα δύναται να εκληφθῆί ως νόστος ανεπίγνωστος μεταφραστοῦ και εκδότου· διότι τη συγκεκριμένη σειρά την είχε εγκαινιάσει ο *Ιων*. Αν μάλιστα συνυπολογισθῆί ότι, προς το παρόν, ο Πλάτων είναι ο μοναδικός εκπρόσωπος της ελληνικής φιλοσοφίας, τότε η παρούσα έκδοση ενέχει τον κομβικό ρόλο του σημείου τομῆς ὅπου ολοκληρώνεται το παλαιό και εκκινεί το νέο.

Κατά το πρότυπο της εκδοτικής πρακτικῆς του Σκουτερόπουλου στη σειρά το κεντρικό τμήμα του βιβλίου καταλαμβάνεται από το αρχαίο κείμενο στην έκδοση της Οξφόρδης και τη μετάφραση, ἀμφότερα κατανεμημένα ἀντιφωνικῶς σε καταντικρὺ σελίδες –και μάλιστα με διατήρηση της ἴδιας ἀριθμησης και στις δύο, ὥστε να διευκολύνεται ἡ ἀντιστοίχιση των μεταφρασμένων προς τα πρωτότυπα χωρία (σ. 16-107). Του τμήματος αὐτοῦ προτάσσεται ολιγοσέλιδο εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα (σ. 9-13) συνοδευόμενον ἀκρῶς κατατοπιστικὸ σχεδιάγραμμα του γενεαλογικοῦ δέντρου του Πλάτωνος (σ. 14)· ἐνῶ ἔπεται σῶμα ευαρίθμων χρηστικῶν σημειώσεων (σ. 111-122) ἀκολουθούμενον ἀπὸ ἐνδεικτικὴ βιβλιογραφία (σ. 125-6).

Ἡ ἀξία του παρόντος ἔργου οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους. Ὁ πρῶτος εἶναι ἡ ἀπόδοση του συγκεκριμένου διαλόγου στα νέα ελληνικά. Ὁ Σκουτερόπουλος καταδεικνύει γιὰ μίαν ἀκόμη φορά τὴ γοητευτικὴ τεχνουργία του ὡς ἀναγεννητῆς και πορθμέας ἐνός κειμένου ἀπὸ τὴν ἀρχαία στη σύγχρονη φάση τῆς γλώσσας μας.¹ Πιστός στο γράμμα του κειμένου,

¹ Το μεταφραστικὸ ἔργο του Σκουτερόπουλου εἶναι ἐντυπωσιακὸ τόσο γιὰ τὸ εὖρος των ἐπιλεγέντων συγγραφέων (ἀπὸ τὸν Βίνκελμανν και τὸν Νοβάλις ἕως τὸν Νίτσε και τὸν Χούσσερλ) ὅσο και γιὰ τὴ σχεδόν σαραντάχρονη διάρκεια του. Ἐπίσης ὁ υψηλὸς βαθμὸς ἐξοικείωσης λόγω τῆς ἀποκλειστικῆς, με ἐξαίρεση τὸν Θουκυδίδη, ἐστίασῆς του

όπου απαιτείται, αλλά και ευέλικτος στην εκφορά της φράσης, όπου χρειάζεται, παράγει ένα ρέον κείμενο το οποίο δεν κουράζει ούτε ξενίζει τον (έστω και ελάχιστα) μεμυημένο αναγνώστη. Αυτό από μόνο του συνιστά επίτευγμα μέγα, διότι ο *Χαρμίδης* διατρέχει ευρύ υφολογικό πεδίο, από τη χαβαλεδιάρικη ατμόσφαιρα της αντροπαρέας στον διανοητικό μετεωρισμό κατά την εισαγωγή υποθετικών εννοιών όπως ο ερωτευμένος με τον εαυτό του έρωτας ή η αυτοκινούμενη κίνηση.² Το εκφραστικό του αισθητήριο είναι τόσο εκλεπτυσμένο ώστε, όποτε επιλέγει να παρεκκλίνει ανεπαισθήτως από το γράμμα του διαλόγου, πολύ συχνά δικαιώνεται. Όταν, επί παραδείγματι, η φράση του πρωτοτύπου ή γάρ σωφροσύνη φυλάττουσα αποδίδεται ως «γιατί φρουρός ἄγρουπνος ή σωφροσύνη» (173d), ο Σκουτερόπουλος αναδεικνύει το κυρίαρχο στρατιωτικό λεξιλόγιο της εικονοποιίας· ή όταν στον επίλογο η λέξη βουλή μεταφράζεται «περιθώριο για σκέψη» (176d), η συγκεκριμένη περίφραση αποτυπώνει επακριβώς την αίσθηση του εγκλωβισμού, της ελλείψεως εναλλακτικών, το μάταιο της αντίστασης του Σωκράτους στα σχέδια των δύο εξαδέλφων. Ο καθ' υπερβολήν σχολαστικός αναγνώστης ενδέχεται βεβαίως να ανακαλύψει δυσεξήγητες ανακολουθίες, όπως στην περίπτωση των *ἐραστών* του *Χαρμίδα*, οι οποίοι, όταν προπορεύονται, αποκαλούνται «ἀγαπητικοί» (154a), ενώ, όταν τον ακολουθούν, ονομάζονται «θαυμαστές» (154c)· ή επί μέρους παραλείψεις και αστοχίες, όπως η παράλειψη της εικόνας της λευκής στάθμης από τη μετάφραση (154b).³ Αλλά αυτά συνιστούν μεμονωμένες περιπτώσεις, οι οποίες δεν επηρεάζουν ουσιαστικά την υψηλή ποιότητα του τελικού αποτελέσματος.

Ο δεύτερος λόγος είναι η απόδοση του συγκεκριμένου διαλόγου στα νέα ελληνικά. Εάν διάλογοι όπως το *Συμπόσιον*, ο *Φαίδρος*, η *Πολιτεία* επέχουν στο πλατωνικό πέλαγος θέση Μυκόνου, Μήλου, Πάρου, ελκυστικών καλοκαιρινών προορισμών για τους ταξιδευτές-μεταφραστές, τότε ο *Χαρμίδης* διαχρονικά προσομοιώνεται τη Γυάρο ή την Ψέριμο: ο Σκουτερόπουλος είναι μόλις ο πρώτος (!) επώνυμος μεταφραστής του διαλόγου μας εδώ και μισό αιώνα, ο τέταρτος (!!) μετά το 1950 και ο έκτος (!!!) σε διάστημα άνω των

στα κείμενα αρχαίων φιλοσόφων και ειδικότερα του Πλάτωνος, με οκτώ συνολικά διαλόγους στο ενεργητικό του ως μεταφραστή (*Λύσις*, *Ευθύφρων*, *Ευθύδημος*, *Ιππίας Ελλάττων*, *Πολιτεία*, *Ίων*, *Χαρμίδης*, *Φαίδρος*), εγγυάται την προσδοκωμένη (και) από την εμπειρία ποιότητα.

² Πρβ. τα πρώτα σχόλια των ανδρών κατά την άφιξη του *Χαρμίδα*: «Ἐ! Σωκράτη, πῶς σοῦ φαίνεται ὁ νέος; Δὲν εἶναι εὐπαρουσίαστος; – Ἐξάισιος, εἶπα ἐγώ. – Ἐ! λοιπὸν αὐτός, εἶπε, ἅμα θελήσει νὰ γυμνωθεῖ, θὰ σοῦ φανεῖ σὰν νὰ μὴν ἔχει κὰν πρόσωπο· τόσο πανέμορφο εἶναι τὸ σῶμα του» (154d)· ή το ερώτημα για μια υποθετική αυτοαναφορική γνώμη: «Ἡ πάλι μιὰ γνώμη πὸν ἔχει ὡς ἀντικείμενο τίς ἄλλες γνώμες καὶ τὸν ἑαυτὸ της ἀλλὰ χωρὶς μιὰ ὅποια-δήποτε γνώμη σὰν αὐτὲς πὸν ἔχουν οἱ ἄλλες γνώμες» (168a).

³ Η μετάφραση «Μὲ ἐμένα, φίλε μου, δὲν μπορεῖς νὰ μετρήσεις τίποτα σχετικὰ μὲ τοὺς ὄμορφους» σε σχέση με το αρχαίο κείμενο Ἐμοὶ μὲν οὖν, ὦ ἑταῖρε, οὐδὲν σταθμητόν· ἀτεχνῶς γὰρ λευκὴ στάθμη εἰμὶ πρὸς τοὺς καλοὺς ἀπέχει επειδὴ το δρων πρόσωπο στην φράση είναι ο Σωκράτης και όχι ο φίλος, ενώ παραλείπει και την αναφορά περί λευκής στάθμης. Πρόκειται για ιδιωματοισμό και παραπέμπει στη λευκή ευθεία γραμμή, την οποία σχημάτιζαν πάνω στο υλικό τους με τη βοήθεια σχοινίων ή νημάτων βουτηγμένων στην κιμωλία οι τεχνίτες της πέτρας ή του μαρμάρου. Το νόημα της παρομοίωσης είναι ότι, όπως δεν ξεχωρίζει εύκολα η λευκή γραμμή πάνω σε λευκή επιφάνεια, έτσι στα μάτια του Σωκράτους ὄλοι οι νέοι φαίνονται ωραίοι.

εκατό ετών. Η “απομόνωση” αυτή του διαλόγου μας είναι ελαφρώς δυσερμήνευτη, δεδομένης της “αναγέννησης” των πλατωνικών σπουδών στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία και συγγραφής σημαντικών σχολιασμένων εκδόσεων κατά την τελευταία εικοσαετία.⁴ Η αλήθεια είναι ότι ο *Χαρμίδης* έχει δύσκολο και απαιτητικό περιεχόμενο, ενώ δεν διδάσκεται ούτε στα σχολεία ούτε στα πανεπιστήμια. Το ίδιο όμως ισχύει και για τον *Θεαίτητον*, ή τον *Κρατύλον*, χωρίς όμως αυτοί να έχουν περιπέσει σε ανάλογη σχολιαστική λήθη. Αν και ο ενδελεχής υπομνηματισμός του διαλόγου μας παραμένει *desideratum* για τα ελληνικά πράγματα, η παρούσα εργασία επαναφέρει τον *Χαρμίδην* από τον ορίζοντα γεγονότων σε εκείνον των προσδοκιών του σημερινού αναγνώστη. Και επειδή απευθύνεται κυρίως στο μη ειδικό κοινό, ενδέχεται η συνεισφορά της στη διάδοση του διαλόγου μας σε βάθος χρόνου να αποδειχθεί ουσιαστική.

Αυτό ακριβώς το προσδοκώμενο κοινό υπαγορεύει και στον Σκουτερόπουλο τον χαρακτήρα των συνοδευτικών της μεταφράσεως σημειώσεων. Πραγματολογικού περιεχομένου οι περισσότερες, σκοπό έχουν να εξοικειώσουν τον αναγνώστη με ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα της κλασσικής Ελλάδος· ξεχωρίζουν εδώ οι αναφορές στον Ταυρέα, τον Χαιρεφώντα (σ. 111) ή τον Πυριλάμπη (σ. 115). Επίσης δεν απουσιάζουν και εκείνες οι οποίες διασαφηνίζουν αδρομερώς την πορεία του επιχειρήματος, όπου χρειάζεται· όπως, σωστά, επισημαίνεται η έγκυρη ένσταση του Κριτία έναντι του σωκρατικού ελέγχου (σ. 118). Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά στο ποίημα του Καβάφη «Ἐν πόλει τῆς Ὀσσορηῆς», του οποίου ο αρχικός τίτλος ήταν «Χαρμίδης» (σ. 113) –αν και μοιάζει κάπως εμβόλιμη και μετέωρη.

Το αδύνατο σημείο των σημειώσεων προκύπτει από την υπερβολική εμπιστοσύνη στη συγκεκριμένη δευτερεύουσα βιβλιογραφία. Όχι τόσο επειδή παρατηρείται κατάχρηση παραθεμάτων ή παραπομπών σε αυτήν –συνήθως σε θέματα φιλοσοφικής ερμηνευτικής (σ. 114, 118-9). Το πρόβλημα εντοπίζεται στην παλαιότητα του υλικού και την επισφαλή

---

⁴ Η σειρά των εκδεδωμένων μεταφράσεων του *Χαρμίδου* έχει ως εξής: Α. Καμπάνης (Φέξης 1911), Β. Τσαφάρας (Πάπυρος 1939), Ν. Τετνές (Ζαχαρόπουλος 1950), Γ. Κουχτσόγλου (Φανός 1959), «Φιλολογική Ομάδα» (Κάκτος 1992), Ν. Μ. Σκουτερόπουλος (Εκκρεμές 2014). Όσο για τις πρόσφατες μεταφράσεις πλατωνικών έργων δειγματοληπτικά και κατά χρονολογική σειρά αναφέρονται οι εξής σχολιασμένες εκδόσεις: Β. Κάλφας, *Πλάτων Τιμαιο* (Αθήνα: Πόλις 1995 και Εστία 2013)· Π. Δόικος, *Πλάτων Φαίδρος* (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2001)· Γ. Κεντρωτής, *Πλάτων Κρατύλος* (Αθήνα: Πόλις 2001 και Gutenberg 2013)· Ν. Μ. Σκουτερόπουλος, *Πλάτων Πολιτεία* (Αθήνα: Πόλις 2002)· Θ. Γ. Μαυρόπουλος, *Πλάτων Πολιτεία*, 2 τόμοι (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2006)· Κ. Π. Αθανασάτος, *Πλάτων Μενέξενος*, 2 τόμοι (Αθήνα: Ι. Ζαχαρόπουλος 2007)· Η. Βαβούρας, *Πλάτων Γοργίας* (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2008)· Ν. Μιχαηλίδης, *Πλάτων Σοφιστής* (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2008)· Η. Π. Νικολούδης, *Πλάτων Νόμοι*, 3 τόμοι (Αθήνα: Ι. Ζαχαρόπουλος 2008-)· Ι. Πετράκης, *Πλάτων Μένων* (Αθήνα: Πόλις 2008)· Δ. Τζωρτζόπουλος, *Πλάτων Λάχης-Λύσις* (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2008)· Η. Σπυρόπουλος, *Πλάτων Πρωταγόρας* (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2009)· Ν. Ε. Τζιράκης, *Πλάτωνος Απολογία Σωκράτους* (Αθήνα: Πατάκης 2009)· Θ. Γ. Μαυρόπουλος, *Πλάτων Πολιτικός* (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2010)· Ι. Πετράκης, *Πλάτων Φαίδων* (Αθήνα: Εστία 2014)· Κ. Σ. Παπαλεξίου, *Πλάτων Θεαίτητος* (Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2015)· Ν. Μ. Σκουτερόπουλος, *Πλάτων Φαίδρος* (Αθήνα: Πόλις 2015).

αξιοπιστία του.⁵ Εάν είχαν αξιοποιηθεί τα πορίσματα της σύγχρονης έρευνας, συγκεκριμένες αβλεψίες θα είχαν αποφευχθεί.⁶ Αναφέρω χαρακτηριστικά τρία παραδείγματα:

(α) Στην εξαιρετική σημείωση για την παλαιστρα του Ταυρέα διαβάζουμε ότι για την Βασίλη, επιχώρια αθηναϊκή θεότητα, «δὲν ὑπάρχει πουθενὰ κάποια ἀναφορὰ σὲ αὐτήν» (σ. 111). Η πραγματικότητα είναι λίγο διαφορετική, καθώς η αρχαιότερη αναφορά στη θεά απαντά σε επιγραφή του 418/7 π.Χ., η οποία αφορά τη μίσθωση γης εντός του τεμένους των Κόδρου, Νηλέως και Βασίλης (*IG I³ 84*). Την ίδια περίπου περίοδο χρονολογείται και η ερυθρόμορφη πυξίδα η οποία φέρει την αρχαιότερη σωζόμενη απεικόνιση της θεάς: στο πώμα της πυξίδας εμφανίζεται η Αθηνά με τον Εριχθόνιο μωρό και θεατές της σκηνής τούς Κέκροπα, Βασίλη και Σωτηρία.⁷

(β) Στη σημείωση για τη μάχη στην Ποτειδαία αναφέρεται ως έτος διεξαγωγής της το 432 π.Χ. (σ. 112). Το ίδιο υποστηρίζεται και στην εισαγωγή (σ. 11), όπου επαναλαμβάνεται η κρατούσα προ εικοσαετίας άποψη ότι ο Πλάτων αναχρονίζει επειδή τοποθετεί τη μάχη αυτή στο τέλος και όχι στην αρχή της εκστρατείας, όπως μαρτυρεί ο Θουκυδίδης. Όμως ο Πλανώ σε άρθρο του⁸ ξεκαθαρίζει πλήρως τα πράγματα: η μάχη της Σπαρτώλου, πολίχνης στην περιοχή της Ποτειδαίας, έγινε τον Μάιο του 429 π.Χ. Οι διασωθέντες του εκστρατευτικού σώματος επέστρεψαν στην Αθήνα στα τέλη του ίδιου μηνός. Αυτή είναι και η δραματική χροнологία του διαλόγου μας.

(γ) Η σημείωση για τον Χαρμίδα κλείνει με την ακόλουθη πρόταση: «Σκοτώθηκε τὴν

⁵ Η πιο πρόσφατη από τις εικοσιμία βιβλιογραφικές καταγραφές, η μονογραφία του Charles Kahn *Plato and the Socratic Dialogue*, χρονολογείται στο 1996 και τα αμέσως νεώτερα έργα εξεδόθησαν το μακρινό 1985· ενώ τρεις καταγραφές φλερτάρουν, κατέκτησαν ή έχουν ήδη υπερβεί την (ηλικιακή) αιωνιότητα δημοσιευθέντα αντιστοίχως το 1919 (!), το 1914 (!!) και το 1911 (!!!) – το περιεχόμενο των οποίων είναι εν πολλοίς παρωχημένο και τις κατατάσσει στον χώρο του ιστορικού και αρχειομουσειακού ενδιαφέροντος. Έτσι, όμως, ο αναγνώστης πιθανότατα θα σχηματίσει εσφαλμένη και πεπαλαιωμένη εικόνα για την περί τον *Χαρμίδην* έρευνα.

⁶ Προτεινόμενη πρόσφατη βιβλιογραφία για τον *Χαρμίδην*: T. Brennan, «The implicit refutation of Critias», *Phronesis* 57 (2012), σ. 240-50· G. Danzig, «Plato's *Charmides* as a political act: Apologetics and the promotion of ideology», *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 53 (2013), σ. 486-519· G. Danzig, «The use and abuse of Critias: Conflicting portraits in Plato and Xenophon», *Classical Quarterly* 64 (2014), σ. 507-24· L. Lampert, *How Philosophy Became Socratic: A Study of Plato's Protagoras, Charmides, and Republic* (Chicago/ London: University of Chicago Press 2010), σ. 147-240· M. M. McCabe, «Looking inside Charmides' cloak: Seeing oneself and others in Plato's *Charmides*», στο D. Scott (επιμ.), *Maieusis: Essays on Ancient Philosophy in Honour of Myles Burnyeat* (Oxford: Oxford University Press 2007), σ. 1-19· V. Politis, «The place of aporia in Plato's *Charmides*», *Phronesis* 53 (2008), σ. 1-34· F. Pownall, «Critias in Xenophon's *Hellenica*», *Scripta Classica Israelica* 31 (2012), σ. 1-17· T. M. Tuozzo, *Plato's Charmides: Positive Elenchus in a "Socratic" Dialogue* (Cambridge: Cambridge University Press 2011).

⁷ Βλ. H. A. Shapiro, «The Attic deity Basile», *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 63 (1986), σ. 134-6.

⁸ Βλ. Ch. Planeaux, «Socrates, Alcibiades, and Plato's TA ΠΟΤΕΙΔΕΑΤΙΚΑ: Does the *Charmides* have an historical setting?», *Mnemosyne* 52 (1999), σ. 72-7.

ἄνοιξη τοῦ 403 π.Χ. κοντὰ στὸν Κηφισὸ σὲ μάχη μὲ τοὺς δημοκρατικοὺς τοῦ Θρασύβουλου» (σ. 113)· πρόταση ἡ ὁποία επαναλαμβάνεται κατὰ λέξη καὶ στὴν εἰσαγωγή (σ. 10). Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Χαρμίδης σκοτώθηκε στὴ μάχη τῆς Μουνυχίας πολεμώντας στὸ πλευρὸ τοῦ Κριτία (Ξενοφών, *Ἑλληνικά* Β IV.19).

Ἡ προσήλωση σὲ παλαιότερα ἐρμηνευτικὰ σχήματα ἐπηρεάζει καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον στὴν εἰσαγωγή ἀποτιμᾶται ὁ διάλογος, τὸ περιεχόμενο, οἱ πρωταγωνιστές του. Ἡ ἀφοριστικὴ διατύπωση τῆς ἀρχικῆς προτάσεως ὅτι ὁ *Χαρμίδης* εἶναι «ὁ πρῶτος ἀφηγηματικὸς διάλογος τοῦ Πλάτωνα» δὲν στηρίζεται σὲ κανένα στοιχεῖο. Θα μπορούσε κάλλιστα νὰ εἶχε προηγηθεῖ ἡ συγγραφὴ τοῦ *Λύσιδος*. Ἐπὶ τῆς οὐσίας δὲν ὑπάρχει ἀντικειμενικὸς τρόπος χρονολόγησης τῶν διαλόγων. Αὐτὸ τὸ αἶτημα ἐν πολλοῖς χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ δικαιολογήσει ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν παρωχημένη δαρβινικὸν τύπου ἐξελικτικὴ θεωρία τοῦ Πλάτωνος ὡς φιλοσόφου (νέος σωκρατικὸς οπαδὸς – ἀκμάζων ἀυτόνομος φιλόσοφος – ὠρῖμος αυτοκριτικὸς στοχαστής) μὲσω τῆς τριχοτόμησης τῶν διαλόγων σὲ πρῶτους, μέσους καὶ ὑστεροὺς. Ἐνῶ στὴν εἰσαγωγή συμπυκνώνεται σὲ ἐλάχιστες σελίδες κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸν ἡ ὑπόθεση τοῦ διαλόγου, δὲν μνημονεύεται ἡ πολιτικὴ διάσταση τῆς ἐννοίας τῆς σωφροσύνης ὡς κεντρικοῦ συνθήματος τῶν ἀριστοκρατικῶν στὶς ἰδεολογικὲς, καὶ ὄχι μόνον, συγκρούσεις τοὺς μὲ τοὺς δημοκρατικούς. Ὁ ὀρισμὸς τῆς σωφροσύνης ὡς *οἰκειοπραγίας* καὶ ἡ στενὴ συνάφεια *Χαρμίδου* καὶ *Πολιτείας* στὸ θέμα αὐτὸ ἀποδεικνύει τὸ σχετικὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πλάτωνος.

Ἐπίσης ὁ μεταφραστὴς θεωρεῖ δεδομένη τὴ δαιμονοποιημένη εἰκόνα τοῦ «κακοῦ τύραννου Κριτία», ἐν πολλοῖς δημιούργημα τῆς μετὰ τὸ 403 π.Χ. δημοκρατίας. Δίδεται μάλιστα ἡ ἐντύπωση ὅτι ἔχει οἰκειοποιηθεῖ τὴ συναισθηματικὴ φόρτιση ἐναντίον τοῦ Κριτία σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε, ἐνῶ στὴν οἰκεία σημείωση ἀναφέρεται σωστὰ ὅτι ὁ Κριτίας σκοτώθηκε στὴ μάχη τῆς Μουνυχίας (σ. 112), στὴν εἰσαγωγή διαβάζουμε ὅτι «ἐκτελέστηκε ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν δημοκρατικῶν στὴν πόλη» (σ. 10) – ἴσως διότι ὁ θάνατος στα χέρια τῶν δημοκρατικῶν εἶναι τὸ τέλος ποὺ ταιριάζει σὲ τυράννους(!;). Τὸ μόνον βέβαιο εἶναι ὅτι γιὰ τὸν Πλάτωνα τοῦ *Χαρμίδου* ἡ εὐκόλη λύση τῆς ἀπολυτοποίησης τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ δὲν ὑφίσταται· γι' αὐτὸ καὶ ὁ διάλογος τελεῖ ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα τοῦ τραγικοῦ. Ὅχι μόνον ἐπειδὴ ἡ συζήτηση γιὰ τὸν ὀρισμὸ τῆς σωφροσύνης κατέληξε σὲ ἀδιέξοδο. Ἀλλὰ ἐπειδὴ μένει δυσεξηγήτο πὼς δύο φυσικοὶ ἡγήτορες τῶν Ἀθηνῶν υπερέβησαν τὰ ὅρια καὶ ἀντὶ γιὰ εὐημερία κατέληξαν νὰ φέρουν τὸν θάνατο στους εαυτοὺς τοὺς ἀλλὰ, ἐμμέσως, καὶ στους συνομιλητὲς τοὺς ἀπὸ ἐκείνη τὴν παλαίστρα.

Οἱ ἀνωτέρω ἐπισημάνσεις δὲν ἀφαιροῦν οὔτε κεραία ἀπὸ τὴν ἀξία ἐνός τόσο σημαντικοῦ ἔργου· ἔργου τοῦ ὁποῖο προσφέρεται ὡς ἀποτέλεσμα γνώσεως καὶ πολυετοῦς ἐμπειρίας καὶ γέννημα ἀνδρὸς ὁ ὁποῖος φαίνεται νὰ διακατέχεται ἀπὸ ἀγαπητικὸ ζήλο γιὰ τοὺς ἀναγνώστες του. Ἡ ἐπιλογή τοῦ μάλιστα νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν προ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ ἀρτιμελὴ γραφὴ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας περιποιεῖ ἰδιαίτερη τιμὴ καὶ δόξα σὲ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀναγνώστες του. Ὅσοι ἀσχολοῦμαστε μὲ τὸν Πλάτωνα οφείλουμε ἓνα εὐχαριστῶν στὸν Ν. Μ. Σκουτερόπουλο – καὶ ἐιδικὰ ἐμεῖς τοῦ Χαρμίδου οἱ ἐρασταί...

Δημοσιεύθηκε: 15.7.2015

Τρόπος παραπομπής στη βιβλιοκρισία:

Χαραλαμπόπουλος, Νίκος: (Βιβλιοκρισία του:) Πλάτων: *Χαρμίδης* (εισαγωγή, μτφρ., σημειώσεις Ν. Μ. Σκουτερόπουλος· Αθήνα: Εκκρεμές 2014). *Κριτικά* 2015-04, <<http://www.philosophica.gr/critica/2015-04.html>>.